

EURO & TALOUS

SUOMEN PANKIN AJANKOHTAISIA ARTIKKELEITA TALOUDESTA

Sisältö

Saksan hyperinflaatio 1923 jätti jälkensä kansalliseen muistiin	3
---	---

BLOGI

Saksan hyperinflaatio 1923 jätti jälkensä kansalliseen muistiin

Tänään – Historia

KIRJOITTAJA

Vappu Ikonen
Historiantutkija

Taloushistorian tunnetuimmasta hyperinflaatiosta tulee kuluneeksi sata vuotta. Saksan talous oli kokenut kovia ensimmäisessä maailmansodassa, jota valtio oli rahoittanut painamalla lisää seteleitä. Näin toimittiin kaikissa sotaa käyvissä maissa, mutta Saksassa tilannetta pahensivat Versailles'n rauhansopimuksessa määrätyt tähtitieteelliset sotakorvaukset. Kun valtio ei saanut tilannetta rauhoittumaan, tilanne kärjistyi kesällä 1923.

Syöksy hyperinflaatioon

Koko 1920-luvun alku oli käyty kansainvälisiä neuvotteluja sekä Saksan sotakorvausten että länsimaiden Yhdysvalloilta saamien lainojen sovittelusta ja maksuaikataulusta.

Kesällä 1921 Saksa alkoi maksaa soviteltuja sotakorvauksia. Niistä selvitäkseen valtio alkoi painattaa yhä lisää seteleitä, mikä johti inflaation pahenemiseen. Seurauksena oli, että länsimaat alkoivat vaatia sotakorvauksia paremmin arvonsa säilyttävässä valuutassa. Painokoneet suolsivat lisää seteleitä ulkomaisen valuutan hankintaan, ja inflaatiokierre jyrkkeni entisestään.

Kun Saksa lopulta oli kykenemätön jatkamaan sotakorvausten maksua, Ranska ja Belgia miehittivät maan teollisuudelle tärkeän Ruhrin alueen keväällä 1923. Saksan valtio rohkaisi kansalaisiaan passiiviseen vastarintaan yleislakolla ja painatti yhä lisää rahaa tukeakseen lakkolaisia.

Saksan paperimarkka romahti lopullisesti kesällä 1923. Elokuussa 1923 valtakunnan pankki joutui sulkemaan ovensa. Markkaa lakattiin noteeraamasta maailman pörssiessä. Hinnat kohosivat heinäkuusta marraskuuhun 1923 käsittämättömät 800 miljardia prosenttia.

Saksan hädänalainen asema.

Ylemmässä kuvassa nähdään miten vähän ruokaa saadaan 1 milj. markalla.

Alempi kuva näyttää jonotusta perunain ja margarinin myyntipaikan edustalla.

Kuva: Länsi-Savo 17.8.1923

Suomalainen lehdistö raportoi

Suomalaiset lehdet olivat seuranneet tapahtumia huolestuneina keväästä 1923 lähtien. *Kauppalehti* julkaisi 9. toukokuuta kriisin syytä analysoivan artikkelin. ”Todellisesta vakauttamisesta voidaan puhua vasta sitten, kun Saksa toden teolla ryhtyy estämään rahansa sisäisen arvon huononemista saattamalla valtiotaloutensa tasapainoon ja lopettamalla setelituotannon”, lehti totesi.

Pitkin kesää suomalaislehdet julkaisivat uutisia ja kuvia Saksan surrealistisesta tilanteesta. *Uusi Suomi* arvioi 12. heinäkuuta, että lopullinen romahdus on edessä siinä vaiheessa, kun New Yorkin pörssi lakkaa noteeraamasta Saksan markan kurssia.

Elokuun 1923 uutiskuvissa keskiluokka myi omaisuuttaan pilkkahinnalla, ihmiset ottivat toisia töitä, kauppojen hintalappuja korjattiin monta kertaa päivässä. Kansalaiset juoksivat heti palkan saatuaan kauppaan voidakseen tehdä ostokset ennen kuin hinnat nousivat taas päivän mittaan.

Saksan markan lasku.

Päivittäin julaistut tiedot rahanarvon vaihteluista ja sähkösanomautisista tietävät kertoa aina Saksan markan huikeasta laskusta viime päivien kuluessa. Setelejä, rahan vastikkeita tarvitaan yhä ja yhä enemmän. Huolimatta siitä, että viime päivinä on laskettu liik-

keelle uudet 500,000 mkn setelit, niin niitäkin tarvitaan mahdottomat määrät.

Yllä olevassa kuvassamme nähdään erään berliniläisen liikkeen kasöörin noutamassa valtakunnan pankista henkilökunnalle maksettavia palkkaravoja — pyykkikorilla.

Kuva: Karjalan Maa 18.8.1923

*Saksalaiset pikusetelit myydään makulatuurina lumppukauppiaille. 2,000
1 markan seteliä painaa yhden kilon, ja maksaa lumppukauppias siitä
12,000 markkaa*

Kuva: Uusi-Suomi 26.8.1923

Suomen lehdistössä tilanteen kärjistyminen näkyi elokuusta 1923 alkaen. Uusi Suomi otsikoi etusivun juttunsa 11. elokuuta: ”Saksan sisäinen tilanne on parin viime päivän aikana muuttunut katastrofimaiseksi – Kirjapainolakon johdosta on setelien painattaminen loppunut – Valtiopankki ja rahalaitokset sulkeneet ovensa”.

Sama lehti uutisoi jo pari päivää myöhemmin toiveikkaasti, että Saksan markkinoiden syöksy näyttäisi pysähtyneen. Uutinen oli ennenaikainen.

Saksassa on sisäinen tilanne parin viime päivän kuluessa muuttunut katastrofimaiseksi.

**Kirjapainolakon johdosta on setelien
painattaminen loppunut.**

**Valtiopankki ja rahalaitokset
sulkeneet ovensa.**

Kuva: Uusi-Suomi 11.8.1923

Ylös kierteestä rahanuudistuksilla

Kauppalehti kertoi lokakuussa 1923 rahauudistuksesta, jolla pyritään vakauttamaan tilanne.

Rahauudistuksen tavoitteena oli leikata seteleistä 12 nollaa, jolloin biljoonan markan setelit vaihdettaisiin uusiin yhden markan seteleihin. Uuden väliaikaisen valuutan nimeksi tuli Rentenmark.

Uusia markkoja alettiin laskea liikkeeseen marraskuusta lähtien, ja valuutanvaihto vanhoista seteleistä uusiin kesti seuraavaan vuoteen asti. Kesällä 1924 uusi Reichsmark kiinnitettiin dollariin arvolla 1 dollari = 4,2 uutta Reichs-markkaa.

Suomen Pankin pöytäkirjoissa tai vuosikirjoissa Saksan hyperinflaatiota ei mainita, mutta se näkyy vuosikirjojen liitetaulukoissa olevissa valuuttakursseissa.

Saksan markan kurssin romahdus tuotti vaikeuksia valuuttakurssilistojen laatijoille. Kevään ja kesän 1923 aikana kurssi putosi niin paljon, että Saksan valuuttakurssia alettiin merkitä miljoonissa markoissa 9. elokuuta alkaen. 15. lokakuuta lähtien kurssin yksikkönä olivat miljardit, kunnes Suomen Pankki lakkasi kokonaan noteeraamasta Saksan markkaa 8. marraskuuta.

SAKSAN TALOUSPULA ON JÄRKYTTÄNYT SYVÄLTÄ ELÄMÄÄ VALTAKUNNASSA.

Jokapäiväinen elämä epävarmalla
pohjalla.

Valtiollinen hermostus kiihtyy
hetki hetkeltä.

Kuva: Uusi-Suomi 4.10.1923

Saksan markka palasi Suomen Pankin valuuttakurssilistoille vasta vuosi myöhemmin. *Iltalehti* uutisoi 26.11.1924, että Saksan markkaa oli hiljattain ryhdytty noteeraamaan myös New Yorkissa ja Tukholmassa.

Vuoden 1923 hyperinflaation sanotaan jääneen saksalaisten geeneihin. Muistijälkeä rahan arvon vaihtelun vahingollisuudesta pahensi muutaman vuoden päästä alkanut suuri lama ja sen aikainen deflaatio.

Ei ole sattumaa, että vakaata valuuttaa puolustavan Euroopan keskuspankin pääkonttori on Saksassa.

Lähteet:

Suomen Pankin vuosikirjat 1923-1924

Kansalliskirjaston digitoidut sanomalehdet

Barry Eichengreen (1992) Golden Fetters

Saksan markan syöksykierre oli syvä ensimmäisen maailmansodan jälkeen: ”Sadalla dollarilla saattoi lopulta ostaa talon Berliinin pääkadulta”. Antero Raevuori, *Seura* 8.1.2023.

Avainsanat

[historia](#), [inflaatio](#), [raha](#)